

Srbska narodna.

Ne prehitro.

Besede Otona Župančiča.

Uglasbil Fran Cvetko.

1. Tam v Bu-di-mu me-stu, tam je ču-dno ču-do, hm, če le
2. Vzras-la je ko - ru-za mi - ški do ko - le-na, hm, če le

res je! Jež i-ma tam po-lje, miš mu ga po-se-je,
res je! Mi-ški do ko-le-na, ža-bi do ra-me-na,

hm, če le res je, hm, če le res je!
hm, če le res je, hm, če le res je!

Rešitev zastavice v podobah v 9. številu.

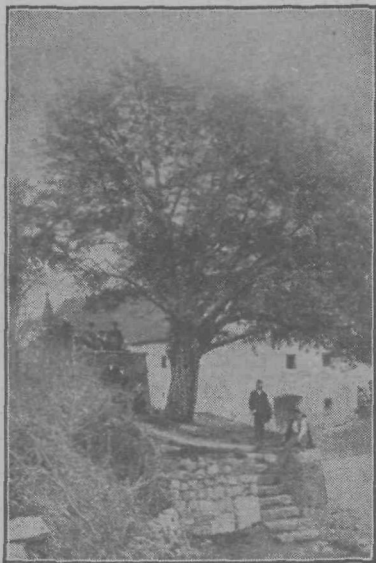
Prebrisana glava pa pridne rokē
so boljši zakladi ko zlate gorē.

Prav so jo rešili: Vlasta Ribaričeva, Bojan Defranceski, Maribor; Tinko Janžek, Bregi pri Koprivnici (Hrv.); Nada Jurišičeva, Gradac v Beli Krajini; Dušan Mauer, Rajhenburg; Mirko Kmet, Kranj; Veljko Namorš, Drago in Milenka Kunčeva, Peter in Jelka Štritofova, Janez Košak, Ljubljana; Karlo Osterman, Darinka Ciglaričeva, Milica Mihajlovičeva, Beograd; Milka in Hilda Pfefferjevi, Loka pri Žusmu; Dušan

in Boris Dernovšek, Sv. Barbara v Slov. goricah; Milica Kocmutova, Sv. Jurij ob Ščavnici. — Zastavico v podobah v 8. šte. sta tudi prav rešila: Ivan Steblovnik, Muta; Pavla Hictalerjeva, Šoštanj. — Žreb je določil, da prejme zadnjič najavljeno darilo Tinko Janžek v Bregih. Prihodnji razpis v 1. šte. prihodnjega letnika.

NAJSTAREJŠE DREVO V SLOVENIJI.

V Stranah pod Nanosom poleg Postojne raste starodavna tisa. Visoka je dobrih 6 m in meri 1 m nad zemljo v obsegu 3 m. Stoji poleg cerkve sv. Hieronima. Po sodbi

učenjakov je ta tisa stara 1000 do 1600 let. (Glej »Carniola« l. 1915, str. 145.) Videlo je to mogočno drevo že mnogo veselih in žalostnih časov in jih bo še videlo.

KAKO SE ZABAVAJO ŽIVALI.

Jurij Blore, najstarejši strežaj v london-skem živalskem vrtu, opisuje svoje doživljaje z živalmi tako: Živali jako sličijo otrokom. Vse bi na podoben način hotele razumeti, kar se dogaja okrog njih. Kažejo iste nenadne izbruhe slabe in dobre volje in predvsem igrajo iste igre kakor otroci. Seveda ni njihova umetnost zabave jako razvita, vendar je v takšnem stanju, da dokazuje njihovo razumnost, kar nekateri še vedno zanikujejo. Vsi smo že videli medveda, ki pleše za kos pogače, in opice, ki se igrajo z raznimi predmeti. Ti primeri niso osamljeni. — Nič ne razveseljuje otrok bolj, nego če zdrčijo s sankami po bregu navzdol. Isto veselje pozna tudi vidra. Izbere si strmino ob bregu, jo očisti vseh kamenov in vej, spleza počasi do vrha in zdrči potem v vodo. To igro izvaja po cele

ure. Čim hitreje drči, tem večje ji je veselje. Žal, da poznajo lovci to njeno strast do igre, pa ji baš ob takšnih prilikah nastavljajo pasti. — Poznal sem opico, pripoveduje dalje Blore, ki ji je bila največja radost, če je jezdila prašiča. Ni je bilo spraviti s »sedlac«, če je že sedela v njem. Druga opica se je igrala tako, da je plesala kakor nora okolo prijatelja bobra in ga od časa do časa udarila po repu. Vsak, ki pozna afriško džunglo, ve, kako se lovijo opice po vejeh, »gredo se lovce«. Isto lahko opazuješ po velikih kletkah v živalskem vrtu. Podobno se lovijo tudi veвери po parkih. — Jazbeci se kaj radi prekopčavajo in isto delajo medvedi med plesom. Medved pa ni edina žival, ki rada pleše. Tudi premnogi ptiči poznajo to zabavo. Skalni petelin Južne Amerike daje cele predstave pred občudujočo množico operutenih gledalcev. — Mnoge živali imajo rade igrače. Neki medved je cele ure presedel ob starem kotlu in ga svečano pomival. Kavke zbirajo vse mogoče predmete. Isto delajo podgane, ki pa imajo čudno navado, da puščajo na mestu ukradenega predmeta vedno kakšen drug predmet — kakor da uganjajo pošteno izmenjalno trgovino. — Po gozdovih Avstralije naletavaš na stotine slamnatih hiš, ki jih gradi neka ptičja vrsta, ne zato, da bi v njih gnezдила, temveč samo zaradi igre. — A živali nimajo rade samo iger in igrač, temveč se zabavajo časih s tem, da nas ljudi opazujejo in oponašajo. Jaz vsaj poznam opico, ki posnema naravnost mojstrsko svojega gospoda, kadar kiha. Pred kratkim je ukradla nekemu obiskovalcu žepni robec in to ji je dalo priliko, da je poizkusila z umetnostjo usekavanja. — Tako zaključuje Blore zanimiva svoja opazovanja. Tudi naši čitatelji bi znali o tem marsikaj povedati; n. pr. o mačicah in psičkih, kako se igrajo na domačem dvoru.

LIKOVNA UMETNOST.

(Konec.)

Mladi začetni risarji se najhitreje dobro izurijo v risanju, ako v začetku pridno preskušajo male in preproste enobarvne podobe v enakih, povečanih in pomanjšanih oblikah. Pozneje pa naj te učne vaje ponavljajo na bolj in bolj obsežnih in umetniško dovršenih podobah. Ko si s temi

vajami pridobe dovolj risarske spretnosti, naj začno risati po prirodi, od začetka posamezne predmete, a pozneje tudi razne hišne, pokrajinske, živalske in družinske prizore. Za pravilno risanje po prirodi pa se mora vsakdo najprej dobro seznaniti z naukom o prostornem razmerju črt in ozračja, to je z naukom o tako zvani perspektivi, ki jo delimo v črtovno in zračno. Z vztrajno marljivostjo risarski učenec kmalu premaga vse težave tudi pri tem risanju in nato naj začne sestavljati in risati preproste podobe po lastni domisljiji.

Že med začetnim risanjem se začno učenci in učenke osnovnih šol vežbati tudi v slikanju z vodenkami ali akvarelnimi barvami. Tak dvojni pouk v likovni umetnosti je zdaj uveden pri nas v vse osnovne šole. Do višjih slikarskih stopenj pa ta pouk ne seže. Nadarjen učenec, ki čuti veselje in sposobnost za višjo slikarsko izobrazbo, se mora po dovrstitvi osnovnih šol še sam doma ali v posebnih slikarskih šolah dalje učiti v tej umetniški stroki.

Slikarstvo se razlikuje od risanja v tem, da slikarji izdelujejo svoje podobe ali slike z raznovrstnimi pestrimi barvami ali pa tudi samo s poedinimi barvami s pomočjo čopičev razen na papirju tudi na platnu, lesu, zidu in na raznih drugih trdih in suhih podlogah. Načini slikarstva so mnogovrstni in skoro vsi ti načini imajo svoja posebna imena, ki so jih dobili po različno pripravljenih barvah. Te so namreč vedno iste, le pripravljajo jih za slikarstvo na različnih lepilnih sredstvih. Poleg vodenk so najbolj znane barve, ki so pripravljene na lanenem in makovem olju in jih imenujemo oljnate barve.

Pri izvrševanju barvastih slik je treba polagati posebno važnost na pravilno ubravnost barv, da so videti kakor žive, kakor bi bile iz prirode prenesene na sliko, a za oblikovanje posameznih predmetov veljajo prirodna pravila kakor pri risanju. Vsak slikarski umetnik pa gleda tudi na to, da podobo sestavi okusno in prikupljivo. Kadar slika pokrajino, zna vselej poiskati za svoje delo tako razgledno mesto, od koder se najlepše in najzanimiveje vidi na košček pokrajine, ki ga namerava naslikati. Ako pa hoče naslikati po prirodi eno osebo ali več oseb poleg raznih premakljivih predmetov, zna tudi vse te slikarske vzorce tako spretno in okusno razvrstiti, sestaviti v celoto in dati tej tako primerno ozadje, da veččak na dovršeni sliki ob prvem pogledu spozna, da jo je izvršil odličen mojster. Razen teh strokovnjaških sposobnosti in vrlin pa mora imeti slikar tudi zadostno mero umetniškega okusa in čuta za lepoto.

Ravno tako kakor z vodenkami izdelujejo s pomočjo čopiča na belem papirju tudi enobarvaste slike s črnim tušem ali s posameznimi vodenkami, na primer s sepijo ali z indigo. Za slikanje s tušem vzemo košček trdega kitajskega tuša in ga v posodici z nekoliko kapljicami vode nadrgnemo po potrebi v blede ali temno tekoče barvilo. Trdi tuš pa lahko nadomestijo tudi s tekočim v steklenici, a ga morajo pri uporabi primerno redčiti in blediti z vodo. Nekateri slikarji najprej prevlečejo glavne črte s pomočjo peresa s popolnoma črnim tekočim tušem na podobi, zasnovani s svinčnikom, in šele potem prično slikati in izdelovati podobo s čopičem; a drugi tudi robove in najtemnejše dele posameznih predmetov izgotovijo na enoten način samo s pomočjo čopiča. Popolnoma bela mesta in v temna prehajajoče dele pa tvori bel papir in je treba puščati bela mesta nepobarvana, toda sivkaste dele je treba pobarvati jako rahlo s primerno blede barvo kakor pri slikanju z vodenkami. Na ta način z eno samo barvo izgotovljene slike so močno podobne fotografijam in če so dobro in pravilno dovršene, na njih kaj jasno razločujemo tri glavne barvne stopnje ali tone, in sicer svetli ali beli ton na razsvetljenih mestih, srednje temni ali sivi na srednjih prehodnih mestih in temni ali črni na zasenčenih mestih. To prirodno valovanje svetlih in temnih barv mora izrazito kazati vsaka dobra risana in slikana podoba. Po starem risarskem in slikarskem običaju pa morajo biti predmeti na njej razsvetljeni od leve, izjemoma tudi od desne strani ali od spredaj, a od nasprotne strani naj so primerno in zadostno zasenčeni.

Na tak način izdelujejo podobe s tušem navadno za odtiske v knjigah in listih. Take podobe so za ta namen posebno uporabne. Toda tiskovne plošče (klišeji), ki so narejene po njih, so kakor po fotografijah za 40 par za vsak štirjaški centimeter dražje nego plošče po peresnih risbah. Če pa hoče kdo naslikati podobo v eni oljni barvi, mora k temu delu pritegniti še belo barvo ter z njo pokriti svetla ali bela mesta, a za prehodna srednje temna mesta mora belo barvo po potrebi namesati med dotično temno barvo.

Jako važen oddelek v likovni umetnosti so okraski (ornamenti). Že njih strokovno ime pove, kakšen namen in pomen imajo. Okraske vidimo povsod. Z njimi človek oplešuje vsa svoja dela in tudi obleko, stanovanje in vnanje lice poslopja. Posebno bogate raznovrstnih okraskov so cerkve. Okraske izdelujejo v različnih slogih, ki izhajajo iz starih narodov in imajo po

njih tudi svoja imena. Tudi Slovenci imamo svoj narodni slog. Dobili smo ga po starinskih okraških, ki so z njimi naši preprosti dedje in kmetih okrašali hiše in sobno opravo. Okraski imajo izvor v prirodi kakor druga likovna umetnost. Sestavljani so iz podobice cvetic, rastlinskih listov, sadja, živali, zlasti ptic, človeških obrazov, zvezdic in iz različnih črt, marog, pik in kolobarjev, ki jih vidimo na krilih ptičev in metuljev. Te stvari so z raznovrstnimi samovoljnimi izpremembami njih podobice po različnih umetniških okusih in sposobnostih spletene in zvite v enotne podobe v mnogoterih oblikah. To so okraski.

V likovni umetnosti je kiparstvo ali plastika najpopolnejša stroka, ker nam pred očuje podobe ljudi in drugih predmetov v prirodi v najpopolnejših in najdovršenejših prostornih ali plastičnih oblikah. Ta stroka je pa tudi mnogo težavnejša in dragocenejša kakor risarska in slikarska. Poleg velike ali popolne plastike imamo tudi malo plastiko, ki nam daje le nekoliko vzbočene podobe na ploskvah. Te podobe imenujemo s tujim izrazom tudi reliefe. Malo plastiko uporabljajo večinoma za izdelovanje kolanj in okraskov na stavbah in mizarskih izdelkih. Kakor za slikarstvo je bila in je še zdaj tudi za kiparstvo najboljša šola priroda. Kiparji izdelujejo iz različnih snovi svoje umotvore po malih krpah, ki si jih nareže za osnutke navadno iz ilovice, ali po risanih in slikanih načrtih in predlogah.

Vsa likovna, upodablajoča ali posnemajoča umetnost ima svoj izvor, kakor že omenjeno, v prirodi in ni noben nov umetniški izum, ampak je le človeško umetno posnemanje prirode. Umetnost je le v dejstvu, da si je človek s svojim bistrim umom znal izmisliti in pridobiti razna primerna sredstva in razumevanje za posnemanje prirodnih umotvorov in prirodne lepote. Priroda je v celoti in v posameznih delih po čudovito mojstrskem oblikovanju in krasoti tako različnih in mnogovrstnih živih in neživih stvari in reči velikanski in veličastni umotvor nevidne božanske mogočnosti in modrosti. Kjerkoli pogledamo v prirodo, povsod je vse tako veleumno in lepo urejeno in vse je tako okusno pobarvano z različnimi živimi in motnimi

barvami, da bi si ne mogel noben človek izmisliti kaj takega, kaj lepšega in kaj boljšega.

Razumni ljudje olikanih narodov so že v davnih starih časih z največjim zanimanjem opazovali in občudovali vse prirodne čudeže in zaradi njih prirodo po božansko čistili in ljubili. Iz spoštovanja in hvaležnosti so začeli na različne načine upodabljati čudežne stvari posamezno in v skupinah, posnemajoč jih v oblikah in barvah. S temi podobami so si okrašali domove in svetišča. Tako so nastali prvi likovni umetniki, ki jim je bila priroda prva najboljša in najzanesljivejša učiteljica. Ti umetniki so se z neutrudljivim prizadevanjem v izpopolnjevanju dvigali vedno više, dokler niso končno prispeli na vrhunec popolnosti in dovršenosti. Za najodličnejše in najslavnejše umetnike pa so veljali oni slikarji in kiparji, ki so znali najbolje v podobnosti posnemati prirodo, ki je torej mati in začetnica vseh umetnosti. Vsi veliki izobraženi narodi se še zdaj ponašajo z večjim ali manjšim številom dovršenih umotvorov takih slavnih umetniških odličnjakov. Tudi Slovenci nismo brez njih. Podarili so jih nam naši slikarski prvaki Langus, Wolf, Franke, brata Šubica in drugi. Njih oljnate in presne slike si lahko vsakdo ogleda v ljubljanskem muzeju ter v ljubljanskih in drugih cerkvah. Odlični svetovni slikarji so v poznejši dobi verno in vztrajno posnemali svoje vzorne mojstre in jih še posnemajo v sedanjem času, ker vedo, da se z že doseženega najvišjega vrhunca ne morejo dvigniti še više in bi torej pomenila vsaka izpremeba in kretnja v drugo novo smer le poslabšanje in nazadovanje. Vendar pa se je nekaterim dobrim in izumljivim slikarjem v novešem času posrečilo izdatno izboljšati in poživiti staro dovršeno slikarstvo z novim načinom, da ob svetljena mesta na slikah pobarvajo z jako živimi solnčnimi in mavričnimi barvami, a temna mesta jako krepko zasenčijo z najtemnejšimi barvami. Tudi vse te barve so prirodne, ker je prirodna in primerna vsaka barva, da je le uporabljena pravilno in na pravem mestu. Pri nas je prvi napravil nekaj takih sijajnih slik pokojni slikar Grohar.

Fr. Rojcek.

